

A tankönyv, mint forrás
A tankönyv, mint könyv
A tankönyv, mint eszköz

TANKÖNYVEK ÉS INFORMÁCIÓS MŰVELTSÉG, KÖNYVTÁRHASZNÁLAT

KTE XIII. Nyári Akadémia
2011. július 2.
Békéscsaba

1

Tk-ek ellenzőinek érvei

- kioltja az egyéni kezdeményező-készséget
 - sorvezető, válogató
 - házinak feladható, csak feleltetni kell belőle
 - az iskola nem működik szellemi műhelyként
 - elválasztja a pedagógiát a tartalomtól
- hatalom/hivatal eszköze
- fétisként működik
 - irányít
 - megnyugtatja a szülőt
- úgy is ki kell egészíteni, rossz ...
- a tanulót tevékenykedtetni, tapasztaltatni, alkotásra készíteni kell
 - nem készen kell adni a tudást
 - a tanulás örömteli tev. legyen
 - a szakmának szól, nem a gy-nek
 - memóriagyakorlat lesz a tanulásból

(Kocziha, 2002)

2

Tk funkciói

- Szaktudományok ↔ pedagógia
- Függs a tanítás- és tanulásparadigmáktól
- Motiválás, differenciálás, informálás, irányítás, gyakorlás, önképzés

(Bamberg: Dárdai, 55)

- Tankönyv értelmezései: kordokumentum → szaktudományi → pedagógia (alig jellemző)

3

Tk funkciói

- Adaptív értelmezési keretek kialakítása
- Megbízható referenciatudás
- Képességfejlesztés
- Tanulásközpontú fejl. folyamatok kialakítása
- Tanulás tanítása
- **Ismeretforrások közötti kapcsolatok megteremtése**
- Tanuláskutatások eredményeinek gyak-i adaptálása

(Kojanitz, 2009)

4

A forráshasználat fokozatai

1. Információforrásra nem építő	pedagógusi előadás alapján tk. nélkül
2. Használatot tanító	(tan)könyvhasználati gyakorlat
3.1. Egyforrású tanítás	1 db, pedagógus által választott
a) tankönyvi szövegen alapuló	
b) „eredeti”/szakszövegen	• források, idézetek a tk-ben • konkrét megadott mű alapján
3.2. Többforrású tanítás	menyiségi / minőségi többlet
a) megadott pedagógus által választott	• több tankönyvi szöveg • több tankönyvben közölt forrás • több konkrétan ajánlott forrás
b) szabadon választott / keresést igénylő	• keresési támpontokkal • támpontok nélkül

Tk. makrostruktúrája

- Tartalomjegyzék
 - Előszó ≠ bevezetés
 - „Főszöveg”
 - alap és kiegészítő
 - Fogalomtár
 - Index, mutató
 - Képjegyzék, forrásjegyzék
 - Bibliográfia
 - Egyéb (pl.: kronológia, megoldások)
- (Dárdai, 2002)

6

Előszó, bevezetés

- A szerző
 - bemutatása
 - célja
- A tk. használata (2c)
 - felépítés
 - jelölések
 - kapcsolódó eszközök
- Tanulási útmutató (2d)
- Összefoglalás
- Motiválás
- A tk.
 - tud-os kiindulópont (2a)
 - tanulás szemlélet
 - javasolt feldolgozása (2a)
 - tantervi viszony (3a)
- Célközönség? (2c)
 - tanuló
 - pedagógus
 - szülő
- Bevezetés
 - előzetes ismeretek (2k, 3d)

7

Bibliográfia

Felhasznált irodalom

- minőség jelzője
 - léte
 - tartalma

Ajánlott irodalom

- helye
 - lecke
 - fejezet, témakör
 - kötet
- funkció
 - ajánlás, elmélyítés
 - differenciálás
 - tanulás támogatása
 - IM fejlesztése
 - megértés segítése
 - forrásalapú tanulás

8

Struktúraelemek

- Alapszöveg
 - bevezető, magyarázó, összefoglaló szöveg
- Didaktikai apparátus
 - szöveg, kép, grafikus, kartografikus ill.
- Üres hely
 - címek, képaláírások, margófeliratok, üres rész

(Dárdai, 2002)

9

Didaktikai apparátus

- tanulást, tanítást segítő
 - szövegek (kérdés, feladat)
 - tanulásmódszertani segítség
 - jelölések
 - szemléltetők
 - „szolgáltatások” tájékoztató apparátus
 - design
- ? pedagógiai funkcionalitás
- változatosság – motivál, differenciál

(Fischerné – Kojanitz, 2007)

Üres helyek, tk, mint könyv

- tanítja a könyv/szakkönyv használatát
- használati tárgy
- tanuláshoz szükséges kézikönyv
- a forma tükrözzé a tartalmat (stílus)
- esztétikum – motiváció
- következetesség

11

Tipográfia

- Tudatos szövegszerkesztés
- Szerkesztéssel segített szövegértés
- Mapping: szövegtartalmak grafikus összefoglalása (Bamberger: Dárdai, 54)
 - Értés + gondolkodásfejlesztés

12

Feladat a feladatlap szerint

- 2 d) Életszerű?
 - Életközeli? Praktikus tudás?
- 2 e) Teremt-e kapcsolatot más forrásokkal, tantárgyakkal?
- 3a) Mi motiválja a tanulót?
- 3b) Mivel segíti a tanulás?
- 4a) Módszertani megoldások?
- 5 a) Kérdéstípusok?
 - A kérdések meghaladják a reprodukciót?

13

Felhasznált irodalom

Dárdai Ágnes (2002): A tankönyvkutatás alapjai, Bp. – Pécs, Dialóg Campus, 156 p.

Fischer né Dárdai Ágnes – Kojanitz László (2007): A tankönyvek változásai az 1970-es évektől napjainkig In: UPSZ, I. sz. URL: <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2007-01-ta-Tobbek-Tankonyvek> Utolsó letöltés: 2010.05.28.

14

KÖNYVTÁRHASZNÁLATI TANKÖNYVEK

15

Jelenleg tk.jegyzéken

- Apáczai Kiadó
Gyermánné Huga Ibolya
 - Könyvek és könyvtárak titkai I-2. évfolyam
 - Vár a könyvtár 3-4. évfolyam
- Mozaik Kiadó
Rozgonyi-Borus Ferenc - dr. Kokas Károly
 - 5. + 6. + 7. + 8.
 - Informatika középiskolásoknak + mf.

16

Egyéb tankönyvek

- Homor - Mészáros: Az információ és az ember (Mozaik)
- Katsányi – Könyves-Tóth: Információ - könyv – könyvtár I-2. (Typotex)
- Rácz Tiborné: Könyvtárhasználati tudnivalók ált. iskolásoknak : 5-8. oszt. (Pedellus)
- Seressné Barta: Út a forráshoz [I-2.] (Pedellus)
- Szabó Pap Edit: Könyvtári informatika I-2. (NTK)

17

TANKÖNYVKUTATÁS

18

Tk.elemző modellek

- Politikatudományi
 - Stein - 1976 - német
- Funkcionális
 - Thonhauser – 1992 - osztrák
- Komplex
 - Weinbrenner – 1995

- Pedagógiai (Dárdai, 2002)

19

Politikatudományi modell

- tágabb környezetben vizsgálja
- problémaorientáltan

Dimenziók	Elemzés szempont
Informatórium	tartalom, de nem tananyag
Pedagógikum	tanuláselméleti konc.
Politikum	(oktatás)politikai eszköz

20

Tk.kutatási eredmények 1.

• Szaktudományi standardok

- szakszerű
- egyértelmű kiindulópont
 - tudományelméleti
 - tananyagválogatási, módszertani
 - irodalomjegyzék
- több szempontú kifejtés
 - nem egyoldalú tud.felfogás
 - meg kell jeleníteni a tud-os vitákat
- tud. megismerési logikáját, módszereit is mutassa be

(Dárdai, 2002)

21

Tk.kutatási eredmények 2.

• Didaktikai standardok

- egyértelmű didaktikai felfogás
 - többféle módszertani megoldás, de összhangban
 - a kérdések haladják meg a reprodukciót
- életkornak való megfelelés
 - olvashatóság, szavak száma, kifejtettsége, redundancia
 - a tanulók vizuális kultúrájának figyelembe vétele
- életszerű, életközeli
 - életvilágukhoz, társadalmi szükségleteihez
- problémamegoldásra, társ-i cselekvésre ösztönözzön
 - ne közvetítsen előítéletet, sztereotípiát
- a minimum tanár nélkül is elsajátítható legyen

(Dárdai, 2002)

22

Tk.kutatási eredmények 3.

• Preferált témák, értékek

- béke
- emberi jogok, tolerancia
- környezettudatosság
- kulturális örökség
- előítéletmentesség
 - Előítéletek tematizálása
- (európai dimenzió)

(Dárdai, 2002)

23

Tudás átértékelődése

Változás	Hatás
Releváns tudás bővül, változik	tanulás, képességek lesz fontos (LLI)
Tudás forrásai bővülnek	előzetes tudás felértékelődik
Tudás alapú társ.	praktikus tudás elvárása
Oktatáspolitikai	alkalmazható tudás egyenlőség
Kognitív tud. Tanuláselméletek	elméleti alapok új fogalmak

Csapó, 2004

24

Felhasznált irodalom

Csapó Benő (2004): Tudás és iskola, Bp.,
Műszaki, 243 p.

Dárdai Ágnes (2002): A tankönyvkutatás alapjai,
Bp. – Pécs, Dialóg Campus, 156 p.

Kocziha Miklós (2002): A tankönyvek
búvöletében In: Tani-tani, 22-23., 92-105. p.

Kojanitz László (2009): Tanuló- és
tanulásközpontú tankönyvértékelés In: Simon
Mária (szerk.): Tankönyvdialógusok, Bp., OFI
67-76. p.